

Den spyghel der salicheyt van elckerlijc

Inleiding Hier beghint een schoon boecxken, ghemaect in een maniere van eenen speele ofte esbatementen op elckerlijc mensche. Ende in den eersten spreekt god almachtich aldus:

GOD Ick sie boven wt mijnen throne, Dat al, dat is in tsmenschen persone, Leeft wt vresen onbekent. Oec sie ic tvolc also verblent In sonden, si en kennen mi niet voer god: Opten aertschen scat sijn si versot; Dien hebben si voer gode vercoren Ende mi vergheten, die hier te voren Die doot heb geleden doer tsmenschen profijt. Och, hoverdie, ghiericheyt ende nijt, Metten dootsonden vermoghen, Hoe sidi ter werelt nu voertghetoghen! Want mits der dootsonden gemeen Es opghedaen, des ick in ween Ben seker met alder hemelscher scaren. Dye duechden, dye machtich waren, Sijn alle verdreven ende veriaecht, Want donnosel heeft mij seer gheclaecht: „Elckerlijc leeft nu buyten sorghen; Nochtan en weten si ghenen morghen.” Ick sie wel, hoe ic tvolc meer spare, Hoet meer arghert van iare te iare; Al dat opwast, erghert voert. Daerom wil ic nu, als behoert, Rekeninghe van elckerlijc ontfaen, Want liet ic dye werelt dus langhe staen In desen leven, in deser tempeesten, Tvolc soudent werden argher dan beesten Ende soudent noch deen den anderen eten. Mijn puer ghelove is al vergheten, Dat ic hem selven gheboot te houden: Het cranct, het dwijnt, het staet te couden, Daer ic so minlijc om sterf die doot, Ontsculdich, sonder bedwanc oft noot, Omdat ick hoepte, dat si bi desen Mijnder eewigher glorien ghebrukich soudent wesen, Daer icse seer toe hadde vercoren. Nu vinde ick, dattet als is verloren, Dat icse so costelic hadde ghemeent: Hoe menich goet ic hem vry heb verleent Wt mijnder ontfermherticheydens tresoor, Dat hem recht toehoort, nochtans sijnse soe door Ende verblent int aertsche goet, Als dat iusticie wercken moet Aen elckerlijc, die leeft so onversaert. Waer sidi mijn doot, die niemant en spaert? Coemt hier! hoort, wat ic u sal vermonden.

DE DOOT Tuwen beveele in allen stonden, Almachtich god! segt u beheet!

GOD Gaet hene tot elckerlijc ghereet Ende segt hem van mynentweghen saen, Dat hi een pelgrimacie moet gaen, Die niemant ter werelt en mach verbi, Ende dat hi rekeninghe come doen mi, Sonder vertrec, dats mijn ghebot!

DE DOOT Het wert ghedaen, almachtich god; Ick wil ter werelt gaen regneren; Oeck sal ic rasschelijc sonder cessen Tot elckerlijc gaen: hi leeft so beestelic Buten gods vreesen ende alte vreeslick Voer god aenbidt hi deertsche goet. Daer wil ic tot hem gaen met snellen keere. Hi coemt hier gaende; help, god heere, Hoe luttel vermoet hi op mijn komen! Ay, elckerlijc, u wert saen benomen, Dat ghi houden waent seer vast; Ghi sult staen tot swaren last Voor gode almachtich ende buten seghe. Elckerlijc, waer sidi op weghe Dus moey? Hebdi al gods vergheten?

ELCKERLIJc Waerbi vraechdijs?

DE DOOT Dit suldi wel weten; Wilt na mi hooren te desen stonden: Naerstich bin ic aen u ghesonden Van gode wt des hemels pleyn.

ELCKERLIJCK Aen my ghesonden?

DE DOOT Jae ick, certeyn! Al hebdi sijns vergheten, alst blijkt, Hi peynst wel om u in sijn rijck, Alsoe ick u sal voer oghen legghen.

ELCKERLIJCK Wat begheert god van my?

DE DOOT Dat sal ick di segghen: Rekeninghe wilt hi van u ontfaen Sonder eenich verdrach.

ELCKERLIJCK Hoe sal ic dat verstaen? Rekeninghe, wat salt bedieden?

DE DOOT Al ghevet u vreemt, het moet gescieden; Oec moeti aennemen sonder verdrach Een pelgrimagie, die niemant en mach Wederkeeren in gheender manieren. Brengt u ghescriften ende u pampieren Met u ende oversietse bedachtich, Want ghi moet voer god almachtich Rekeninghe doen, des seker sijt, Ende hoe ghi bestaet hebt uwen tijt, Van uwen wercken, goet ende quaet; Oeck en hoort hier gheen verlaet Van dien: alsnu het moet wesen.

ELCKERLIJCK Daer ben ic al noch qualic op versien, Rekeninghe te doen voer gode bloot. Wie bistu, bode?

DE DOOT Ick ben die doot, Die niemant en spaert, maer elckerlijck sal bi Gods beveele doen rekeninghe mi.

ELCKERLIJCK Och, doot, sidi mi soe bi, Als icker alder minst op moede! Doot, wildi van mi hebben goede, Duysent pont sal ic u gheven, Opdat ic behouden mach mijn leven. Ende doet mi een verdrach van desen!

DE DOOT Elckerlijc, dat en mach niet wesen: Ick en aensie goet, schat noch have; Paeus, hertoghe, coninc noch grave En spare ic niet nae gods ghebieden. Waer ic met schatte te verleeden, Ick creghe wel alder werelt goet; Nu houtet al met mi den voet; Oec en gheve ic wtstel noch verdrach.

ELCKERLIJCK Allendich, arm katijf, o wach! Nu en weet ick mijns selfs ghenen raet Van rekeninghe te doen: mijn pampier Es so verwerret ende so beslet, Ic en sier gheen mouwen toe gesedt, So is mijn herte om desen in vaer. Och, mocht ic noch leven XII iaer, So soudic mijn gheschrifte exponeren Ende oversien. Wilt doch cesseren Als nu, lieve doot, van wraken, Totdat ic versien bin op die saken; Dat bid ic u doer gods ontfermen.

DE DOOT U en mach baten smeken oft kermen; Dus siet, wat u staet te beghinnen.

ELCKERLIJCK Lieve doot, een sake doet mi bekennen: Al yst, dat ic dese vaert moet aengaen, Soudic niet moghen wederkeeren saen, Als ic myn rekeninghe hadde ghestelt?

DE DOOT Neen ghi, nemmermeer!

ELCKERLIJCK Almoghende gods ghewelt! Wilt mijns ontfermen in deser noot! En soudic niemant, cleyen noch groot, Daer moghen leyden, had ict te doene?

DE DOOT Jae ghi, waer yemant so koene, Dat hi die vaert met u bestonde. Spoet u, want god, die alle gronde Doersiet met sinen godliken oghen, Begheert, dat ghi voer hem coemt toghen U rekeninghe van dat ghi hebt bedreven. Wat! meendi, dat u hier is ghegheven Tleven op daerde ende tijtlic goet?

ELCKERLIJCK Aylazen, dat waendick.

DE DOOT Hoe sidi aldus onvroet, Elckerlijck, daer ghi hebt vijf sinnen, Dat ghi soe onsuver sijt van sinnen, Ende ic so haestelijc come onversien?

ELCKERLIJCK Allendich katijf! waer sal ic vlien, Dat ic afquame deser groter sorghen? Lieve doot, verdraghet mi tot morghen, Dat ic mi bespreken mach van desen.

DE DOOT Dat en wil ic niet consenteren in desen, Noch en doe icx niet in gheender tijt: Ick slae den sulcken terstont int crijt, Sonder voerraet, met eenen slach. Aldus bereyt u in desen dach; Ick wil wt uwen oghen vertrecken. Siet, dat ghi u neerstelic gaet berecken. Te segghen: nu coemt den dach, Die elckerlijck niet voerbi en mach.

ELCKERLIJCK Ay, elckerlijck, wat dede ic ye gheboren! Ick sie mijn leven al verloren, Nu ic doen moet dese langhe vaert, Daer ic so qualic teghen ben bewaert: Ic en hebbe noyt goet bedreven; Aldus heb ic seer luttel ghescreven. Hoe sal ic mi excuseren int claer? Eylacen, ic woude dat ic nu niet en waer! Dat waer mijnder sielen groot toeverlaet. Waer mach ic nu soecken troost of raet, God die heere, die alle dinc voersiet? Dat ic veel claghe, ten helpt niet; Den tijt gaet verre: tes nae noene. Aylasen, wat staet mi nu te doene? Wien mocht ic claghen dese sake? Laet sien: oft ic mijn gheselschap sprake Ende leyde hem te voren om mede te gane! Soudt hijt mi ontseggen? Neen hi, ick wane (Wi hebben ter werelt in onsen daghen So groten vrientscap tsamen gedraghen) Want ic betrou hem alder duecht. Ick sien; des bin ic rechts verhuecht. Oec wil ic hem toespreken sonder verdrach. Goeden dach, gheselschap!

GHESELSCAP Elckerlijck, goeden dach Moet u god gheven ende ghesonde! Hoe siedi dus deerlic? Doet mi orconde: Hebdi yet sonderlings, dat u let?

ELCKERLIJCK Jae ick, gheselschap.

GHESELSCAP Achermen! hoe sidi dus ontset? Lieve elckerlijck, ontdeect mi uwen moet: Ick blive u bi tot in die doot Op goet gheselschap ende trou ghesworen.

ELCKERLIJCK O, ghi segt wel, gheselschap, wat tes verloren!

GHESELSCAP Ick moet al weten u druc, u lijden: Een mensche mocht druc wt u snijden. Waer u mesdaen, ic helpt u wreken, Al soudicker bliven doot ghesteken, Ende ict wiste te voren claer.

ELCKERLIJCK Danc hebt, gheselschap!

GHESELSCAP Ghenen danck een haer! Daerby segt mi u doghen.

ELCKERLIJCK Gheselle, oft ick u leyde voer oghen Ende u dien last viel te swaer, Dan soude ic mi meer bedroeven daer; Maer ghi segt wel; god moets u lonen!

GHESELSCAP Wa! ic meyne al sonder honen.

ELCKERLIJCK Ghi segt wel, boven screve; ic en vant noyt anders aen u dan trouwe.

GHESELSCAP So en suldi oeck nemmermeer!

ELCKERLIJCK God loons u ende ons vrouwe! Gheselle, ghi hebt mi wat verhuecht!

GHESELSCAP Elckerlijc, en sijt niet versaecht: Ick gae met u, al waert in die helle.

ELCKERLIJCK Ghi spreekt als een goet gheselle; Ic sal u dancken, als ic best kan.

GHESELSCAP Daer en is gheen dancken aen: Diet niet en dade in wercken aenschijn, Hi en waer niet waert gheselle te sijn. Daerom wilt mi uwen last ontdecken Als ghetrouwe vrient.

ELCKERLIJCK Ick salt u vertrecken Hier nu seker al sonder veysen: Mi es bevolen, dat ic moet reysen Een grote vaert, hardt ende stranghe; Oec moetic rekeninge doen bi bedwange Voer den hoochsten coninc almachtich. Nu bid ic u, dat ghi zijt bedachtich Mede te gaen, so ghi hebt beloeft.

GHESELSCAP Dats wel blikelijc, die ghelofte houdic van waerden; Mer soudic sulcken reyse aenvaerden Om beden wille, mi souts verdrieten; Ic soude van desen gheruchte verscieten; Mer doch willen wi dbeste doen Ende ons beraden.

ELCKERLIJCK Och! hoort doch dit sermoen. Seydi mi niet, had icx noot, Mede te gaen tot inder hellen doot Oft in die helle, had ict begaert?

GHESELSCAP Dat soudic seker, mer sulc ghevaert Es wtghesteken plats metten ronsten. Om waer seggen, of wi de vaert begonsten, Wanneer souden wij wedercomen na desen?

ELCKERLIJCK Daer en is gheen wederkeeren.

GHESELSCAP So en wil icker niet wesen. Wie heeft u die bootscap ghebracht?

ELCKERLIJCK Aylazen, die doot.

GHESELSCAP Help, heylighe gods cracht! Heeft die doot gheweest die bode, Om al, dat leven mach van gode, En ghing icker niet, mocht icx voerbi.

ELCKERLIJ Ghi seydet mi nochtans toe.

GHESELSCAP Dat kenne ick vry. Waert te drincken een goet ghelaghe, Ick ghinc met u totten daghe, Oft waert ter kermessen, buten der stede, Oft daer die schone vrouwen waren!

ELCKERLIJ Daer ghingdi wel mede: Waert altoos met ghenuechten te gaen, soe waerdi bereet.

GHESELSCAP Hier en wil ic niet mede, godweet! Mer woudi pelgrimagie gaen; Oft woudi yemant dootslaen, Ic hulpen ontslippen tot in die broeck ende oec cloven ontween.

ELCKERLIJ Och, dat is een sober bescheen! Gheselle, ghi wilt al anders dan ick, alst noot is. Gheselle, peyst om trouwe, die groot is, Die wi deen den anderen belooft hebben over menich iaer.

GHESELSCAP Trou hier, trou daer! Ic en wilder niet aen; daermede gesloten.

ELCKERLIJ Noch bid ic, en hadt u niet verdrotten, Doet mi wtgheleye, maect mi moet, Tot voer die poerte.

GHESELSCAP Tiacob! ic en sal niet eenen voet; Mer haddi ter werelt noch ghebleven, Ick en hadde u nemmermeer begheven. Nu moet u ons lieve here gheleyden: Ick wil van u scheyden.

ELCKERLIJ Es dat ghescheyden Sonder omsien? Aylazen, iaet? Nu sien ic wel: tes cranck toeverlaet, Tgheselschap, alst coemt ter noot; Mer waer ic noch in weelden groot, So soudtmen met mi lachen alteenen. Mer lazen! men wilt met mi niet weenen. Men seit: „in voerspoet vint men vrient, Die ter noot niet zeer en dient;” Een ander hem castie bi desen! Waer wil ic nu troost soeckende wesen? Ic weet wel: aen mijn vrient ende maghe; Dien wil ic minen noot gaen claghen: Al is mi gheselschap afghegaen, Si moeten mi doch ter noot bistaen, Want men doet int ghemeen ghewach, Dattet bloet cruypet daert niet gaen en mach. Ic salt besoecken, opdat ic leve. Waer sidi, vrienden ende maghe?

MAGHE Hier zijn wi, neve, Tuwen ghebode, stout ende koene.

NEVE Elckerlijc, hebdi ons te doene, Dat segt ons vry!

MAGHE Ja, sonder verlaet! Wi zijn tuwen besten, wat ghi bestaet. Al woudi yemant dootslaen, Wi helpen u daertoe.

NEVE Want het moet alsoe staen, Salment maeschap te recht orboren.

ELCKERLIJCK God die danc u, mijn vrienden vercoren; Ick claghe u met droevigher herten mijn ghevaernis, Dat ic ontboden bin, alsoot claer is, Een verre pelgrimagie te gaen, Daer nemmermeer en is wederkeeren aen; Daer moet ic rekeninghe doen, die swaer is, Voerden heere, diet al openbaer is.

MAGHE Waeraf moeti rekeninghe doen?

ELCKERLIJCK Van mijnen wercken, om cort sermoen: Hoe ic hier mijnen tijt heb versleten Op aertrijc ende met sonden verbeteren, Ende wat ic heb bedreven Den tijt, gheleent ende niet ghegheven. Hier wilt doch medegaen, dat u god lone, Ende helpt mijn rekeninghe verschoonen; So sal te minder werden mijn seer.

MAGHE Wat! daer mede te gaen?

NEVE Wa! schillet niet meer! Voerwaer, ick heb een ander ghepeyst!

MAGHE Ic valle op mijn achterhielen.

NEVE Ten docht niet gheveyst. Ic seynder mijnre maerten bli ende vry: Si gaet gaerne ter feesten.

MAGHE Ick segghe oeck alsoe; Ick soude verschieten int laetste.

ELCKERLIJCK En wildi dan niet medegaen?

NEVE En laet niet haesten best: Ten is tot gheenre feesten te gaen Noch tot gheenre sollen!

ELCKERLIJCK Nu, om een eynde te knopen, Segt, wildi mede? sonder verlaet.

MAGHE Neve, ic neme wtstel, dach ende raet, Ende mijn ghenachte tot open tijde.

NEVE Wi willen ons verblasen.

ELCKERLIJCK Hoe soude ick verbliden! Wat schoonder woerden men mi biet, Alst coemt ter noot, so eest al niet. Aylazen, hoe ist hier ghevaren!

NEVE Elckerlijc, neve, god moet u bewaren: Ic en wil niet mede opt platte gheseyt; Oec heb ic wtstaende te rekenen wat; Daer ben ic noch qualic op versien. Dus blive ic hier.

ELCKERLIJCK Dat mach wel zijn. Tfy, elckerlijc, hebdi u verlaten Op u mage? Die hem so vroemlijc vermaten, Laten u bliven in desen doghen, Siet, oftmense iaechde van hier. Ick sie: men spreekt wel metten monde, Buyten der daet, wt geveynsden gronde. Dan segghen si: „neve, ghebrect u yet? Ic ben tuwen besten;” tes seker nyet. Ende desghelijc seyt tgheselschap; doch Tes al zoringhe ende bedroch; Die wil, macher hem toe verlaten. Waer mocht ic mi nu henen saten? Hier is verloren langhe ghebleven. Wat vrienden sullen mi nu troost geven? Daer coemt mi wat nieus inne: Ic heb aen mijn goet geleyt grote minne; Wilde mij dat helpen tot mijnen orboren, So en had ict noch niet al

verloren; Ic heb op hem noch alle mijn troost. O, heere, diet al sal doemen, Wilt u gracie op mi ontsluyten! Waer sidi, mijn goet?

TGOET Ick legghen hier in muten, Versockelt, vermost, als ghi mi siet, Vertast, vervult; ic en kan mi niet Verporren, also ic ben tsamen gesmoert. Wat wildi mi hebben?

ELCKERLIJIC Coemt rasch hier voert, Lichtelic, goet, ende laet u sien! Ghi moet mi beraden!

TGOET Wat rade sal u van mi gheschien? Hebdi ter werelt eenich letten, Dat sal ic u beteren.

ELCKERLIJIC Tes al een ander smette: Ten is niet ter werelt, wilt mi verstaen. Ick bin ontboden, daer ic moet gaen Een grote pelgrimagie sonder verdrach. Oec moet ic, dat is mij tswaerste gelach, Rekeninghe doen voerden oversten heere, Om dwelc ic troost aen u begheere: Mitsdien dat ic in kintschen tijden Hadde in u groot verblijden Ende dat mijnen troest al aen u stoet, So bid ic u, mijn wtvercoren goet, Dat ghi met mi gaet sonder cessen, Want ghi mocht mi licht voer gode pureren, Want tgoet kan suveren smetten clær.

TGOET Neen, elckerlijc, ic mocht u letten daer; Ic en volghe niemant tot sulcker reisen. Ende al ghinghe ic mede, wilt peisen, So soudi mijns te wors hebben grotelic Bi redenen, ic salt u segghen blotelijc: Ic heb zeer u pampier verweert, Want al u sinnen hebdi verteert Aen mi; dat mach u leet zijn, Want u rekeninghe sal onghereet zijn Voer god almachtich mits minen scouwen.

ELCKERLIJIC Dat mach mi wel berouwen, Als ict verantwoerden sal moeten strangelic; Op! gawi mede?

TGOET Neen, ick bin onbranlijc; Aldus en volghe ic u niet een twint.

ELCKERLIJIC Aylazen! ick heb u oeck ghemint Mijn leefdaghe tot opten tijt van nu.

TGOET Dat es een eewige verdomenis voer u: Myn minne es contrarye des hemels staten; Maer haddi mi bi maten Ende van mi ghedeylt den armen, So en dorfstu nu niet karmen Noch staen bedroeft, dat u nu swaer is.

ELCKERLIJIC Aylazen! god, ic ken dat waer is.

TGOET Waendi, dat ic u bin?

ELCKERLIJIC Ick hadt ghemeent.

TGOET Swijcht! ic en bin mer u gheleent Van gode; proeft clær, alst is voer oghen, Hoe ghi sult in weelden poghen. Die menighe blijft bi mi verloren Meer dan behouden, weet dat te voren. Waendi, dat ic u sal volghen, elckerlijc, Van deser werelt? Neen ic, sekerlijc!

ELCKERLIJIC Dat waende ic clærlijc, omdat ic u oyt hadde so lief.

TGOET Daerom tgoet kenne ic der sielen dief: Als ghi nu van hier zijt, dat en mach niet lieghen, Soe wil ic eenen anderen bedrieghen, Ghelijc ic dede voer uwen tijt.

ELCKERLIJCK Och, valsche goet vermaledijt, Hoe hebdi mi in u net bevaen, Verrader gods!

TGOET Ghi hebt dat al u selven ghedaen, Dat mi lief es te deser tijt: Ic moet daerom lachen.

ELCKERLIJCK Sidi dies verblijt, Omdat ghi mi van gode hebt beroeft? Hi is sot, die eenich goet gheloeft; Dat mach ic, elckerlijc, wel beclaghen. En wildi dan niet mede?

TGOET Ey seker, neen ick!

ELCKERLIJCK Och! wien sal ict dan ghewaghen, Mede te gaen in desen groten last? Eerst had ic op mijn gheselschap ghepast; Die seydt mi schoen toe menichfout, Mer achterna sloech hi mi niet hout. Daer vandic, dattet al was bedroch. Doen ghinc ic tot minen maghen noch; Die seydent mi toe; claer als ghelas Ten eynde vandict al ghedwas. Doen wert ic dencken op mijn goet, Daer ic aen leyde minen moet; Dat en gaf mi troest noch raet, Dan dattet goet in verdoemenis staet. Dies ic mi selven wel mach bespuwen. Tfy, elckerlijc, u mach wel gruwen! Hoe deerlic mach ic u versmaden! Heere god, wie sal mi nu beraden, Daer ic doch bi werde verhuecht? Niemand bat, dan mijn duecht. Mer lazen! si is so teer van leden, Ic meen, si niet connen en sou vander steden. Och en sal ic haer nyet toe dorren spreken. Wil ic? Neen ick. Ick sal nochtan; Tvare alst mach, ic moet er henen. Waer sidi, mijn duecht?

DUECHT Ick legghen hier al verdwenen Te bedde, vercrepelt ende al ontset; Ick en kan gheroeren niet een let, So hebdi mi gevoecht met uwen misdaden. Wat is u ghelieven?

ELCKERLIJCK Ghi moet mi beraden, Want icx noot heb tot mijnder vromen. Ik bid u, troost mi tot mijnen orboren, Oft ic bin eewelijc verloren, Want geselschap, vrient, maghe ende goet Sijn mi afghegaen; in rechter oetmoet Helpt mi mijn rekeninghe sluyten hier voer den hoochsten heere!

DUECHT Elckerlijc, ghi deert mi seere; Ick sou u helpen, waer icx machtich.

ELCKERLIJCK Duecht, soudi mi wel beraden?

DUECHT Dies bin ick bedachtich: Hoewel ic niet en mach vander steden, Doch heb ic een suster, die sal gaen mede (Kennisse heetse), die u leyden sal Ende wijzen, hoemen u beraden sal Te trecken ter rekeninghe, die fel es.

KENNISSE Elckerlijc, ick sal u bewaren.

ELCKERLIJCK Ick waen, mi nu wel es; Ick ben eendeels ghepayt van desen. Gods lof moeder in gheeert wesen!

DUECHT Als si u gheleyt heeft sonder letten, Daer ghi u suveren sult van smetten, Dan sal ic gesont werden ende comen u bij Ende gaen ter rekeningen als duecht mit di, Om te helpen zommeren tot uwer vruecht Voerden oversten heere.

ELCKERLIJCK Danck hebt, wtvercoren duecht: Ick bin ghetroot boven maten Op u soete woerden.

KENNISSE Nu gaen wi ons saten Tot biechten: si es een suver rivier; Sy sal u pureren.

ELCKERLIJCK Wt reynen bestier. So gaen wi tot daer; ic bids u beyden. Waer woent biechte?

KENNISSE Int huys der salicheden; Daer sullen wijse vinden, soudic meenen.

ELCKERLIJCK Ons here god wil ons gracie verleenen Tot haer, die ons vertroosten moet.

KENNISSE Elckerlijck, dit is biechte; valt haer te voet: Sy es voer gode lief ende waert.

ELCKERLIJCK O, gloriose bloome, diet al verclaert Ende doncker smetten doet vergaen! Ick knyele voer u; wilt mi dwaen Van mijnen sonden; in u aenscouwen Ick coem met kennisse te mijnen behouwe, Bedroeft van herten ende seer versaecht, Want ic ben vander doot ghedaecht Te gaen een pelgrimagie, die groot is; Oec moet ic rekening doen, alst bloot is, Voor hem, die doersiet alle gronde. Nu bid ic, biechte, moeder van ghesonde: Verclaert mijn brieven, want duecht seer onghesont is.

BIECHTE Elckerlijck, u lijden mi wel kont is. Omdat ghi met kennisse tot mi sijt comen, So sal ic u troesten tuwer vromen; Oec sal ic u gheven een iuweelken rene, Dat penitencie heet alleene; Daer suldi u lichaem mede termijnen Met abstinencien ende met pijnen! Hout daer, siet die gheesselen puere; Dats penitencie strang ende suere. Peyst, dat ons here oeck was geslaghen Met geesselen, dat hi woude verdraghen. (Recht voer sijn pelgrimagie stranghe, Kennisse, hout hem in desen ganghe: So sal sijn duecht werden spoedich!) Ende emmer hoept aen gode oetmoedich, Want u tijt varinck eynden sal. Bidt hem ghenade, dit suldi vinden al; Ende orboert die harde knopen altijd. Kennisse, siet, dat ghi bi hem sijt, Als hi tot penitencien keert!

KENNISSE Gaerne, biechte.

ELCKERLIJCK God si hierin gheeert! Nu wil ic mijn penitencie beghinnen, Want dlicht heeft mi verlicht van binnen, Al sijn dese knopen stranghe ende hardt.

KENNISSE Elckerlijck, hoe suer dat u wert, Siet, dat ghi u penitencie volstaet. Ick, kennisse, sal u gheven raet, Dat ghi u rekeninghe sult tonen bloot.

ELCKERLIJCK O levende leven! o hemels broot! O wech der waerheyt! o godlic wesen, Die nederquam, wt sijns vaders schoot In een suver maecht gheresen, Omdat ghi elckerlijck wout ghenesen, Die Adam onterfde bi Yeven rade! O heylighe triniteyt wtghelesen, Wilt mi vergheven mijn mesdade, Want ic begheer aen u ghenade! O godlijck

tresoer, o coninlijc scat! O alder werelt toeverlaet! Specie der engelen sonder versaden! Spiegel der vruecht, daert al aen staet, Wiens licht hemel ende aerde beslaet, Hoort mijn roepen, al yst te spade! Mijn bede wilt inden troen ontfaen! Al bin ic sondich, mesdadich ende quaet, Schrijft mi int boeck, des hemels blade, Want ic begheer aen u ghenade! O Maria, moeder des hemels almachtich, Staet mi ter noot bi voordachtich, Dat mi die viant niet en verlade! Want nakende is mi die doot crachtich, Bidt voer mi dijnen sone voerdachtich, Sodat ic mach gaen inden rechten pade, Daer die wegen niet en sijn onrechtich. Maect mi uwes kints rijc delachtich, Sodat ic in sijn passie bade, Want ic begheer aen u ghenade! Kennisse, gheeft mi die gheselen bi vramen, Die penitencie hieten bi namen. Ic salt beghinnen; god geefs mi gracie!

KENNISSE Elckerlijc, god gheve u spacie; So ghevix u inden naem ons heeren, Daer ghi ter rekeninghe moet keeren.

ELCKERLIJIC Inden naem des vaders ende des soens mede, Des heylige geests inder drevuldichede, Beghin ic mijn penitencie te doen. Neemt, lichaem, voer dat ghi waert scoon Mij te bringhen inden wech der plaghen; Daerom moeti nu sijn gheslaghen. Ghi hebbes wel verdient ghewarich! Ay, broeders waer, soe moechti door penitencie waen, Tseghe dat ghi u penitencie moet gaen, Die elckerlijc moet nemen aen.

DUECHT Goddanc! ic beghin nu wel te gaen, Want elckerlijc heeft mi ghenesen; Dies wil ic eewich bi hem wesen. Oeck sal ic sijn weldaet claren; dies wil ic bi hem gaen te tijde.

KENNISSE Elckerlijc, nu sijt vro ende blijde: U weldaet coemt, nu sijt verhuecht.

ELCKERLIJIC Wie macht sijn, kennisse?

KENNISSE Het is u duecht, Gans ende ghesont op die beene!

ELCKERLIJIC Van blijscappen ic weene; Nu wil ic meer slaen dan te voren.

DUECHT Elckerlijc, pelgrim wtvercoren, Ghebenedijt sidi, sone der victorien, Want u is nakende dlicht der glorien. Ghi hebt mi ghemaect al ghesont; Des sal ic u bibliven teewigher stont. God sal dijnre ontfermen, hebt goet betrouwen.

ELCKERLIJIC Welcoem, duecht, mijn oghen douwen In rechter, oetmoedigher blijscap soet.

KENNISSE En slaet niet meer; hebt goeden moet: God siet u leven inden throone. Doet aen dit cleet tuwen loone; Het is met uwen tranen bevloeyt; Dus draechtet vrij, onghemoeyt, Oft anders soudijt voor gode gemissen.

ELCKERLIJIC Hoe heet dit cleet?

KENNISSE Tcleet van berouwenissen; Het sal gode alte wel behaghen.

DUECHT Elckerlijc, wilt dat cleet aendraghen, Want kennisse hevet u aenghedaen!
Hertaald - academische uitgave

ELCKERLIJCK Soe wil ic berouwenisse ontfaen, Omdat god dit cleet heeft so weert. Nu willen wi gaen onverveert. Duecht, hebdi ons rekeninghe claer?

DUECHT Jae ick, elckerlijc.

ELCKERLIJCK So en heb ic ghenen vaer. Nu vrienden, en wilt van mi niet sceyden!

KENNISSE Neen wi, elckerlijc.

DUECHT Ghi moet noch met u leyden Drie personen van groter macht.

ELCKERLIJCK Wie souden si wesen?

DUECHT Wijsheyt ende u cracht, U schoonheit en mach niet achterbliven.

KENNISSE Noch moeti hebben, sonder becliven, U vijf sinnen als u beraders.

ELCKERLIJCK Hoe soude icxse ghecrighen?

KENNISSE Roepse alle gader: si sullent hooren al sonder verdrach.

ELCKERLIJCK Mijn vrienden, coemt alle op mijnen dach! Vroescap, cracht, schoonheyt ende vijf sinnen!

CRACHT Hier zijn wi alle tot uwer minnen; Wat wildi van ons hebben ghedaen?

DUECHT Dat ghi met elckerlijc wilt gaen Sijn pelgrimagie helpen volbringhen, Want hi gedaecht is ter rekeningen, Voor gode te comen onghelet. Siet, oft ghi mede wilt.

SCHOONHEYT Wi willen alle met Tsijsre hulpen ende tsijnen rade.

VROESCHAP Dat willen wi certeyn.

ELCKERLIJCK O almoghende god, ghenade! U love ic, dat ic dus heb ghebracht Vroescap, schoonheyt, V sinnen ende cracht Ende mijn duecht met kennisse claer. Nu heb ic gheselschap te wille daer; Ic en geerder niet meer te minen verdoene.

CRACHT Ick blive u bi stout ende koene, Al waert te gaen in eenen strijt.

VIJF SINNEN Ende ic, al waert die werelt wijt, Ic en scheyde van u in gheenre noot.

SCHOONHEYT So en sal ic oeck tot in die doot; Comer af, datter af comen mach!

VROESCHAP Elckerlijc, wes ic u doe ghewach: Gaet voersienich ende al met staden; Wi sullen u alle duecht raden Ende sullen u helpen wel bestieren.

ELCKERLIJCK Dit sijn die vrienden, die niet en faelgieren! Dat lone hem god, die hemelsche vader. Nu hoort mijn vrienden alle gader: Ick wil gaen stellen mijn testament Voor u allen hier in present; In caritaten ende in rechter oetmoede Deel ic den armen van mijnen goede Deen helft, ende dander helft daernae Ghevick, daer si schuldich is te

gaen. Dit doen ic den viant nu te schanden, Om los te gaen wt sinen handen Nae mijn leven in desen daghe.

KENNISSE Elckerlijc, hoort, wat ick ghewaghe: Gaet totten priesterliken staet Ende siet, dat ghi van hem ontfact Tsacrament ende olijs mede; Dan keert hier weder tot deser stede; Wi sullen alle nae u verbeyden.

VIJF SINNEN Jae, elckerlijc, gaet u bereyden: Ten is keyser, coninc, hertoghe of grave, Die van gode hebben alsulcken gave, Als die minste priester doet alleene. Van al den sacramenten reene Draecht hi den slotel aldoer bereyt Tot des menschen salicheyt, Die ons god teender medecijne Gaf wter herten sijne Hier in desen aertschen leven. Die heylighe sacramenten seven, Doopsel, vormsel, priesterscap goet Ende tsacrament, god vleesch ende bloet, Huwelic ende theylich olyzel met, Dit zijn die seven onbesmet Sacramenten van groter waerden.

ELCKERLIJIC Ic wil gods lichaem minlic aenvaerden Ende oetmoedelijc totten priester gaen.

VIJF SINNEN Elckerlijck, dat is wel ghedaen; God laet u met salicheden volbringhen! Die priester gaet boven alle dinghen: Si zijn, die ons die scriftuere leeren Ende den mensche van sonden keeren; God heeft hem meer machts ghegheven Dan den ynghelen int eewich leven, Want elc priester kan maken claer Met vijf woerden opten outaer Inder missen, des zijt vroet, Gods lichaem warachtich, vleesch ende bloet, Ende handelt den scepper tusscen zijn handen. Die priester bint ende ontbint alle banden Inden hemel ende opter aerde. Och, edel priester van groter waerde, Al custen wi u voetstappen, gi waret waert! Wie van sonden troost begaert, Die en connen vinden gheen toeverlaet Dan aen den priesterliken staet. Dit heeft die heere den priester ghegheven, Ende zijn in zijn stede hier ghebleven; Dus zijn si boven die enghelen gheset.

KENNISSE Dats waer, diet wel hout onbesmet; Mer doen hi hinc met groter smerten Aent cruce, daer gaf hij ons wt zijnder herten Die seven sacramenten met seere; Hi en vercoft ons niet, die heere. Hierom dat Sinte Peter lijdt, Dat si alle zijn vermaledijt, Die god copen oft vercopen Ende daerof ghelt nemen met hoopen; Si gheven den sondaer quaet exempel; Haer kinder lopen inden tempel, Ende som sitten si bi wiven, In onsuverheyte van live. Dese zijn emmers haers sins onvroet.

VIJF SINNEN Ic hope, of god wil, dat niemant en doet. Daerom laet ons die priesters eeren Ende volghen altijt haer leeren; Wi zijn haer scapen ende si ons herden, Daer wi alle in behoet werden. Laet dit wesen niet meer vermaen.

DUECHT Elckerlijc coemt; hi heeft voldaan; Dus laet ons zijn op ons hoede.

ELCKERLIJIC Here god, mi is so wel te moede, Dat ic van vruechden wene als een kint: Ic hebbe ontfact mijn sacrament Ende dat olizel mede; danc heb diet riet! Nu vrienden, sonder te letten yet, Ick danck gode, dat ic u allen vant; Slaet aen dit roeyken alle u hant

Ende volghet mi haestelic na desen; Ick gae vore, daer ic wil wesen; Ons heere god wil mi gheleyden!

CRACHT Elckerlijc, wi en willen van u niet sceyden, Voer ghi ghedaen hebt dese lange vaert.

VROESCHAP Wi blivens u bi onghespaert, Also wi gheloeft hebben oec langhe.

KENNISSE Och, dits een pelgrimagie seer strange, Die elckerlijc sal moeten gaen!

CRACHT Elckerlijc, siet, hoe wi u bistaen, Sterck, vroem; en hebt gheen vaer.

ELCKERLIJIC Ay mi, die leden zijn mi so swaer, Dat si gaen boven doer den gru! Lieve vrienden, wi en willen niet keeren nu: Sal ic mijn pelgrimagie betalen, So moet ic hier binnendalen In desen put ende werden aerde.

SCHOONHEYT Wat! in desen putte?

ELCKERLIJIC Ja, van deser waerden Soe moeten wi werden, klein ende groot.

SCHOONHEYT Wat! hierin versmoren?

ELCKERLIJIC Ja, hierin versmoren ende bliven doot Ter werelt, mer levende wesen altijt Voer den oversten heere.

SCHOONHEYT Ick schelt u al quijt. Adieu! vaert wel! ic schoer mijn scout.

ELCKERLIJIC Wat, schoonheyt?

SCHOONHEYT Ick bin al dove; ic en saghe niet omme, Al mocht mi baten alder werelt schat.

ELCKERLIJIC Waerop wil ic mi verlaten? Schoonheyt vliet, oftmense iaechde; Nochtan te voren, doen ic haer vraechde, Woude si met mi sterven ende leven.

CRACHT Elckerlijc, ic wil u oec begheven: U spel en behaecht mi niet te deghe.

ELCKERLIJIC Cracht, suldi mi oec ontgaen?

CRACHT Ja, ic wil seker weghe; Daermede ghesloten een voer al.

ELCKERLIJIC Lieve cracht, ontbeyt noch!

CRACHT Bi sinte Loy, ick en sal! Waendi, dat ic in dien put wil versmoren?

ELCKERLIJIC En suldi mi dan ontgaen?

CRACHT Ja ick! Tes al verloren, Al soudi uwen navel wtcrijten.

ELCKERLIJIC Suldi aldus u ghelofte quijten? Ghi soudt mi bibliven, so ghi seyt.

CRACHT Ick heb u verre ghenoech gheleyt; Oec sidi oudt ghenoech, ic waen, U pelgrimagie alleen te gaen. Mi es leet, dat icker heden quam.

ELCKERLIJCK Ay, lieve cracht, ic make u gram?

CRACHT Tes al verloren; rust u hoeft Ende gaet int doncker huys.

ELCKERLIJCK Dit en had ic u niet gheloeft. Wie wil hem verlaten op zijn cracht? Si vliet, alst mist doet wter gracht. Schoonheit is als wint, die vliegheit. Ay, getrouwe vrienden, dat ghi dus lieget! Ghi seydet mi toe schoon ter kore.

VROESCHAP Elckerlijc, ic wil oeck gaen dore Ende nemen wtstel van desen; Waendi, dat wi hierin willen wesen? Hoet u van dien; ic wils mi wachten!

ELCKERLIJCK O vroetschap, vroetschap!

VROESCHAP Ick en wil niet mede; Tes verloren ghevroescapt claer.

ELCKERLIJCK Lieve vroeschap, coemt doch soe nae, Dat ghi hierbinnen den grond aensiet; Ick bidts u oetmoedelijc.

VROESCHAP Bi sinte Loy, ick en doe des niet! Mi rouwet, dat icker ye quam so bi.

ELCKERLIJCK Och! al mist, dat god niet en si: Schoonheyte, cracht ende vroescap groot, Het vliet van elckerlijc, als coemt de doot. Arm mensche, waer sal ic nu op leven?

VIJF SINNEN Elckerlijc, ic wil oec henen Ende volghen den anderen, die u ontwerpen.

ELCKERLIJCK Och, lieve vijf sinnen!

VIJF SINNEN Ick en wil daer niet aen winnen, Dat ghi veel roept; ten mach nyet baten.

ELCKERLIJCK Och, suldi mi alle gader laten?

DUECHT Neen wi, elckerlijc, zijt ghestelt.

ELCKERLIJCK Ay mi, mijn vijf sinnen!

VIJF SINNEN Roept al dat ghi wilt; Ghi en sult mi niet meer van voor bekijken.

ELCKERLIJCK Lieve duecht, blijft ghi bi mi?

DUECHT Ick en sal u nemmermeer beswijken, Om leven, om sterven of om gheen torment.

ELCKERLIJCK Hier zijn ghetrouwe vrienden bekent! Alle, die mi ontgaen ghemeene, Die mindic meer dan mijn duecht alleene. Kennisse, suldi mi oec begheven?

KENNISSE Ja ic, elckerlijc, als ghi eyndet u leven; Mer seker niet eer, om gheen dangier!

ELCKERLIJCK Danck hebt, kennisse!

KENNISSE Ick en scheyde niet van hier, Voerdat ghi zijt, daer ghi behoort.

ELCKERLIJCK Mi dunct, wacharmen! wij moeten voert Rekeninghe doen ende ghelden mijn scult, Want mijn tijt is schier vervult. Neemter exempel aen, alle diet hoort ende siet, Ende merct, hoet nu al van mi vliet; Sonder mijn duecht wil met mi varen!

DUECHT Alle aertsche dinghen zijn al niet.

ELCKERLIJCK Doch merct, hoet nu al van mi vliet!

DUECHT Schoonheyt, cracht, vroescap dat hem liet, Tgheselschap, die vrienden ende magen waren.

ELCKERLIJCK Nu merct, hoet nu al van mi vliet; Sonder mijn duecht die wil mit mi varen! Ghenade, coninc der enghelenscharen! Ghenade, moeder gods, staet mi bi!

DUECHT Ic sal mi puer voer gode verclaren.

ELCKERLIJCK Ghenade, coninc der enghelenscharen!

DUECHT Cort ons die pine, sonder verswaren Maect ons deynde los ende vri!

ELCKERLIJCK Ghenade, coninck der enghelenscharen! Ghenade, moeder gods, staet mi bi! In uwen handen, vader, hoe dat si, Beveel ic u minen gheest in vreden; Ick vare metter duecht.

KENNISSE Hi heeft leden, Dat wij alle moeten gelden. Die duecht sal nu haer selven melden Voer hem, diet al ordelen sal. Mi dunct, ic hore der enghelen gheschal Hier boven; den hemel is seker ontdaen, Daer elckerlijck binnen sal zijn ontfanen.

DIE YNGHEL Coemt, wtvercoren bruyt, Hierboven ende hoort dat suete gheluyt Der engelen; mits uwe goede virtuyt Die siele neem ick den lichaem wt; Haer rekeninghe is puer ende reyne; Nu voer icse in des hemels pleyne, Daer wi alle moeten ghemeene In comen, groot ende cleene. AMEN

Die naeprologhe: Neemt in dancke, cleyn ende groot, Ende siet, hoe elckerlijck coemt ter doot! Gheselschap, vrienden ende goet Gaet elckerlijck af, zijt des vroet; Schoonheyt, cracht, vroescap ende vijf sinnen, Tes al verganclijck, zijt des te binnen! Sonder die duecht volcht vooral. Mer als die duecht is so smal, Dat si niet mede en mach oft en kan, Arm elckerlijck, hoe vaerdi dan Ter rekeninghen voer onsen heere? Dan gadi van wee, van seere; Want na die doot eest quaet te verhalen: Daer en baet voersprake noch tale. Ay, elckerlijck, hoe moechdi wesen Hovaerdich, nidich? Seer wtghelesen Merct desen spiegel, hebten voer oghen Ende wilt u van hoverdien poghen Ende oec van allen sonden met. Nu laet ons bidden onghet, Dat dit elck mensche so moet vesten, Dat wi voer gode suver comen ten lesten. Des gonne ons die hemelsche vader! Amen segghet allegader! God heb lof.